

1. példa
HAMMURÁPI TÖRVÉNYEI

Tevékenység

Idő (perc)	Tartalom	Tanulói tevékenységek	Eszközök
5	Emlékeztető az eddig megbeszéltekre	A diákok 4 fős csoportokban ülnek, és párokban ellenőrzik egymás órai jegyzeteit.	–
5	Hammurápi törvényoszlopa	Tanári magyarázat – mit tudunk a keletkezés körülményeiről, hogyan néz ki.	Kivetítjük az oszlop képét
7	A törvények írásba foglalásának jelentősége	Csoportokban gondolkodni és választ adni: 1. Mire való a törvény? 2. Miért kellett írásba foglalni? 3. Korábban milyen szabályok lehettek? 4. Kitől erednek a törvények?	A kérdéseket kivetítjük, az idő lejártá után véletlenszerűen felszólítjuk az egyes csoportokból az a), b), c), d) embert. Nem kell minden csoportnál mindhárom kérdésre adott válaszokat meghallgatni. A csoportok számától függően mindegyikre két-két választ hallgassunk meg és összegezzünk. A törvényoszlop kivetítésével elmagyarázzuk Samas isten és Hammurápi viszonyát.
3	Miért becses forrás a történelem számára egy ilyen törvényoszlop?	Frontális ötletelés	A táblára kerülnek a válaszok. Ha véletlenül nem hangzik el, hogy azt is megmutatja, mit tartottak helyesnek, akkor hozzáírjuk.
15	A törvények elemzése megadott szempontok alapján	A diákok a csoporton belül párban dolgoznak, ketten-ketten egy kérdésen, majd a különböző kérdésen dolgozók alakítanak párokat és magyarázzák el egymásnak, mire jutottak.	A munkához táblázatot kapnak, lásd alább, ahol a törvény citátuma szerepel az egyik oszlopban, míg a másik a válaszok helye lesz. A fogalomtérkép előre is elkészíthető, lásd alább. Míg a diákok dolgoznak, addig előkészítjük a táblára kerülő fogalomtérképet.
10 perc	Összegzés a Kr. e. 1700-as évek értékrendszeréről	Közösen elkészítjük a fogalomtérképet.	

Értékelés módja	A csoportok óra végén felírják a munka során kapott pontokat, önértékelés, egymás értékelése.
Megjegyzések, javaslatok	Természetesen továbbgondolható, ha belefér az időbe vagy házi feladatnak adható: Ma mi háborítaná föl az embereket e törvények közül?
Felhasznált irodalom	Bíró – Lőrinc – Stefány: Történelem 1. AKG Kiadó, Bp. 1998

Milyen a jó alattvaló, a helyesen élő ember?

1. Milyen a jól működő család?

FEJEZD BE A MONDATOKAT A FORRÁSSZÖVEG ALAPJÁN!

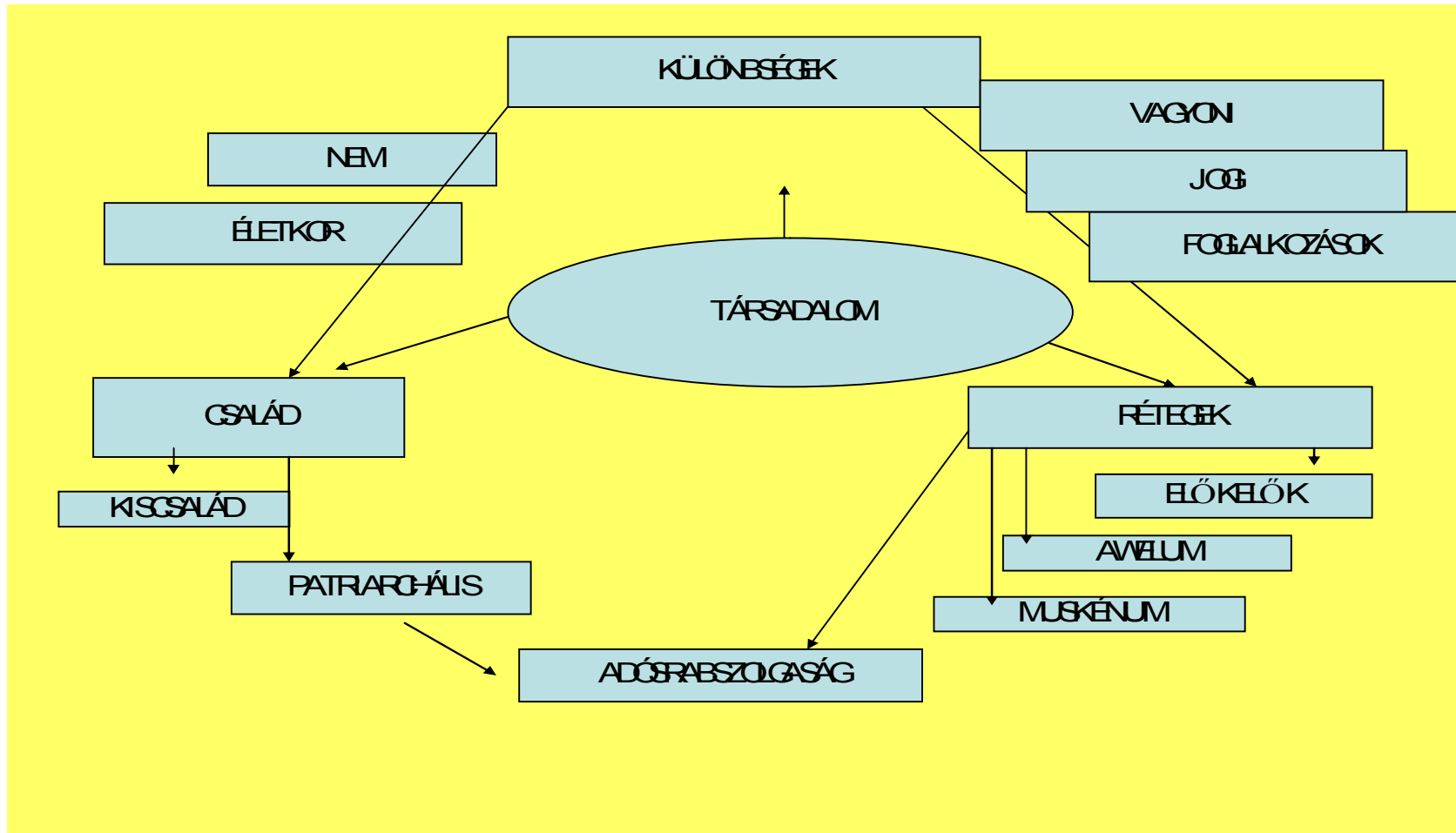
117. Ha egy awelumot [szabad embert] kötelezettség kényszerített s ezért feleségét, fiát vagy leányát pénzért eladta, vagy akár „[adóssági] szolgálatra” engedte át, három évig megvásárlójuk vagy „[hitelező] gazdájuk” házában dolgozzanak, s a negyedik évben felszabadulásuk eszközöltessék. [...]	A tisztességes szabad ember három évnél tovább
127. Ha egy awelum [...] egy awelum feleségére „ujjat nyújtott ki” [hütlenséggel vádolt], de rá nem bizonyított: ezt az awelumot a bírák előtt botozzák meg, és halántékfürtjét nyírják le.	A tisztességes férfi bizonyíték nélkül
128. Ha egy awelum feleséget vévén, szerződést [a másik szerződő fél nem a nő, hanem a nő apja vagy gyámja] róla nem kötött: ez a nő egyáltalán nem [tekinthető] feleségnek.	Ha tisztességesen kívánsz házasodni,
129. Ha egy awelum felesége más férfival fektében éretett: megkötozván vessék őket a vízbe. Ha az asszony ura életben hagyja feleségét: a király is életben fogja hagyni szolgáját.	A hűség egy asszony számára
142. Ha egy asszony férjét meggyűlölvén, „Hozzám ne nyúlj!” – mondotta [neki]: a [nővel kapcsolatos] tényálladék kerülete hatóságánál állapíttassék meg, s azután, ha [a nő] gondos volt s hibával nem bírt, férje ellenben „eljárván”, nagyon „megkevesbítette” őt: ennek az asszonymak ne legyen büntetése; „házassági ajándékát” magához vévén, költözzék atyja házába.	A tisztességes férj
143. Ha [a nő] nem volt gondos, „eljárogatott”, házát „szétszórta” és férjét „megkevesbítette”: ezt az asszonyt vessék vízbe.	A tisztességes feleség
195. Ha egy fiú apját megütötte: kezét vágják le.	A fiú
170. Ha egy awelum hitvese fiaikat szült neki, és rabnője is fiaikat szült neki, és az apa életében a fiaknak, akiket a rabnő szült neki: „Fiam” – mondta, és így a hitves fiaival együvé sorolta őket: miután az apa „végzetére megy”, az atyai ház vagyonán a hitves fiai és a rabnő fiai együttesen osztozzanak: a fiúörökös, a hitves fia az osztályrészek közül válasszon, és úgy vegye ki a magáét. [...]	A jó apa

2. Milyen a tisztességes kereskedelem?

FEJEZD BE A MONDATOKAT A FORRÁSSZÖVEG ALAPJÁN!

<p>7. Ha egy awelum [szabad ember] akár ezüstöt, akár aranyat, akár rabszolgát, akár rabszolganőt, akár szarvasmarhát, akár juhót, akár szamarat vagy akár bármi néven nevezhető dolgot awelum fiának vagy awelum rabszolgájának kezéből tanúk vagy szerződés nélkül megvásárolt vagy akár megőrzésre átvett: az illető awelum tolvaj, ölessék meg.</p>	A vásárlásról
<p>8. Ha egy awelum akár szarvasmarhát, akár juhót, akár szamarat, akár disznót vagy akár hajót lopott, ha az az istené [templomgazdaságé], ha az a Palotái: harmincszorosan adja vissza, ha az muskenumé [főlszabadé, aki a Palota vagy a Templom szolgálatában áll]: tízszeresen térítse vissza, ha a tolvajnak adnivalója nincs: ölessék meg.</p>	A lopás
<p>Ha egy awelum kereskedőtől pénzt vévén fel, kereskedője fizetésre szólította fel őt, de neki semmi adnivalója nincsen, s ezért kertet adott át beporzás után a kereskedőnek, és „A datolyát, amely a kertben teremni fog, vedd át pénzed fejében” mondta neki: az illető kereskedőnek ezt ne engedjék meg; a datolyát, amely a kertben terem, a kert gazdája vegye át, s abból pénzt és kamatát, „táblája” értelmében fizesse vissza a kereskedőnek, s a megmaradt datolyát, amely a kertben termett, maga a kert gazdája vegye el. [Ha egy awelum egy awelumnak házat adott bérbe egy évre], s a lakó awelum az egy évre szóló teljes bérösszeget megadta [a ház] gazdájának, a ház gazdája pedig a lakótól ide[je] letelte előtt a kiköltözést követeli: a ház gazdája, mivel a lakót a házból ide[je] letelte e[lőtt] kilakoltatta, a pénzben, amelyet a lak[ó] adott neki, vesztes [legyen]...</p>	A bérbe adás akkor tisztességes,
<p>Ha egy kereskedő gabonát adott kölcsön: egy kurrum után száz qum [1 qum = 8,42 dl] árpa kamatot szedhet. Ha pénzt adott kölcsön: egy siqulum után 1/6 siqulum és hat se'um pénzt szedhet. Ha egy awelum awelumnak társulás céljából adott, a nyereséget vagy veszteséget, amely elő fog állni: az isten előtt arányosan osszák meg.</p>	A kamat akkor nem tisztességtelen,

TÁRSADALOM ÉS ÉRTÉKRENDSZER HAMMURÁPI KORÁBAN

Óravázlat

Óravázlat szerzője: Stefány Judit

Téma (óra, foglalkozás címe)	Hammurápi törvényei
Iskolatípus	☐ Általános iskola ☐ Szakiskola ☒ Középiskola ☐ Egyéb, éspedig:
Évfolyam (vagy korosztály)	7. vagy 9.
Nagyobb egység, témakör (fejezet, epocha, projekt címe)	Az ókori keleti társadalmak - Mezopotámia
Csoport nagysága	☒ Osztály ☐ Kiscsoport ☐ Egyéb, éspedig:
Időtartam (perc)	45
Célok (összefüggések, képességek, attitűdök)	Szöveg-, forrásértelmezés megadott szempontok alapján Következtetések levonása
Foglalkozás típusa	☒ Tanórai ☐ Tanórán kívüli ☒ Tantermi ☐ Tantermen kívüli
Munkaformák	☒ Frontális ☒ Csoportmunka ☐ Páros munka ☐ Önálló munka ☐ Egyéni munka (pl. kutatás) Egyéb, éspedig:
Eszközök	Tábla, kivetítő, táblázat a létszámnak megfelelően, kétoldalasan nyomtatva
Előkészületek	Fogalomtérkép elkészítése, forrásokhoz kapcsolódó feladatlap előkészítése

2. példa

MAGYARÁZATOK A PESTISJÁRVÁNY KITÖRÉSÉRE

„Ha velünk az Isten, ki van ellenünk”

Tevékenység

Idő (perc)	Tartalom	Tanulói tevékenységek	Eszközök
5	Mit gondolt a középkor embere a természeti csapásokról, avagy miért büntet minket az Isten?	A diákok 4 fős csoportokban ülnek, és közösen válaszolnak a kérdésre.	Minden csoport egy A5-ös lapra felírja a választ.
5	A középkori tapasztalat	A táblára került megjegyzés után a csoportok végiggondolják, változott-e a véleményük, ha igen, elmondják és javítják a kirakott lapjukon.	Táblai vázlat: a halál nem válogat – vizsgazdagot, szegényt, felnőttet, gyermeket.
5	Mégis vannak különbségek	A táblára került megjegyzés után a csoportok végiggondolják, változott-e a véleményük, ha igen, elmondják és javítják a kirakott lapjukon.	Táblai vázlat: vannak különbségek, aki el tud menekülni, aki jól táplált, jobban ellenáll.
12	Bűnösök vagyunk vagy nem?	Frontális beszélgetés a következményekről. Ha igen (az egyházzal van a baj) flagellánsok. Ha nem (a nem keresztényekkel van a baj), akkor a helyi, nem keresztényekkel, a zsidó vallásúakkal.	Táblai vázlat: Bűnösök vagyunk vagy nem? Mai flagellánsok: http://www.youtube.com/watch?v=f1MvOAG5vdI Kép: zsidók kiirtása http://www.praguecityline.com/jewish-prague/history-of-the-jewish-inhabitants-in-the-czech-lands
5	Bűnbakképzés	Tanári magyarázat	–
10	Tudományos megközelítés	A csoportok a tankönyvi szöveget használva vagy az alább szereplő cikk részlete alapján kigyűjtik a szövegből a pestisjárvány terjedésére vonatkozó magyarázatokat.	Tankönyv, cikk

3	Lehet-e ma hasonló járvány?	Néhány perces közös gondolkodás arról, hogy vannak-e ma ilyen, tisztázatlan eredetűnek tűnő járványok, és beszélhetünk ilyen típusú filmélményekről is, amelyek e mögött sokszor összeesküvés-elméleteket látnak.	-
Értékelés módja	Szóbeli értékelés.		
Megjegyzések, javaslatok	Mindig a válaszokból kell építkezni. Ha valaki szereti a mai akciófilmeket, akkor indíthat egy ilyen részlettel is, idegen eredetű gyorsan terjedő betegség képei...		
Felhasznált irodalom	A fekete halál http://www.sulinet.hu/tart/fcikk/Khai/0/16531/3		

Óravázlat

Óravázlat szerzője: Stefány Judit

Téma (óra, foglalkozás címe)	Magyarázatok a pestisjárványra
Iskolatípus	☐ Általános iskola ☐ Szakiskola ☒ Középiskola ☐ Egyéb, éspedig:
Évfolyam (vagy korosztály)	7–8–9.
Nagyobb egység, témakör (fejezet, epocha, projekt címe)	A középkor alkonya – demográfiai válság – pestisjárvány Európában
Csoport nagysága	☒ Osztály ☐ Kiscsoport ☐ Egyéb, éspedig:
Időtartam (perc)	30–45 perc
Célok (összefüggések, képességek, attitűdök)	Megmutatni, hogyan működik a bűnbakképzés A középkori ember világlképében az isteni igazságszolgáltatás szerepének megértése
Foglalkozás típusa	☒ Tanórai ☐ Tanórán kívüli ☒ Tantermi ☐ Tantermen kívüli
Munkaformák	☒ Frontális ☒ Csoportmunka ☐ Páros munka ☐ Önálló munka ☐ Egyéni munka (pl. kutatás) Egyéb, éspedig:
Eszközök	Forrásszövegek, filmbejátszás
Előkészületek	nincs

3. példa
PROTESTÁNSOK A KATOLIKUSOKRÓL

Tevékenység

Idő (perc)	Tartalom	Tanulói tevékenységek	Eszközök
2	Tanári bevezető a kép keletkezési körülményeiről, címéről	Frontális	Kivetítő Fishing for Souls http://www.rijksmuseum.nl/aria/aria_assets/SK-A-447?lang=en KÉP: https://www.rijksmuseum.nl/en/collection/SK-A-447
5	Szimbólumok összegyűjtése	A diákok elmozdulhatnak a helyükről, 4 fős csoportokban a kép közelében ülnek vagy állnak, és az a feladatuk, hogy a képről összegyűjtsék azokat a szimbólumokat, megjelenítési módokat, amelyek a reformáció nagyszerűségét és a katolicizmus romlottságát jelképezik.	
5	Szimbólummagyarázatok	Visszaülnek a csoportok, és minden csoport kiválaszt 2 szimbólumot vagy megjelenítési módot, amelynek megmagyarázza a jelentését.	
3		Közös megbeszélés arról, hogy miért használunk szimbólumokat és a képi megformálás milyen esetekben tartalmaz ítéletet.	
Értékelés	Szóbeli értékelés.		

módja	
Megjegyzések, javaslatok	A kép egyébként politikai jellegű, a hollandok spanyoloktól való elszakadási háborújában keletkezett, tehát a protestáns–katolikus ellentétől való megemlékezéshez is kiválóan felhasználható.
Felhasznált irodalom	

Óravázlat

Óravázlat szerzője: Stefány Judit

Téma (óra, foglalkozás címe)	Milyenek a katolikusok – protestáns szemmel
Iskolatípus	☐ Általános iskola ☐ Szakiskola ☒ Középiskola ☐ Egyéb, éspedig:
Évfolyam (vagy korosztály)	6 osztályos gimnázium 8. évfolyama 4 osztályos gimnázium 10. évfolyama
Nagyobb egység, témakör (fejezet, epocha, projekt címe)	Reformáció, ellenreformáció vagy Hollandia szabadságharca
Csoport nagysága	☒ Osztály ☐ Kiscsoport ☐ Egyéb, éspedig:
Időtartam (perc)	15 perc
Célok (összefüggések, képességek, attitűdök)	Képi forrás elemzése Szimbólumok szerepének megértése A jó és rossz szimbólumainak összegyűjtése
Foglalkozás típusa	☒ Tanórai ☐ Tanórán kívüli ☒ Tantermi ☐ Tantermen kívüli
Munkaformák	☒ Frontális ☒ Csoportmunka ☐ Páros munka ☐ Önálló munka ☐ Egyéni munka (pl. kutatás) Egyéb, éspedig:
Eszközök	A festmény kivetítése
Előkészületek	Eszközök előkészítése, weboldalak megkeresése

4. példa
El kell menni katonának

Tevékenység

Idő (perc)	Tartalom	Tanulói tevékenységek	Eszközök
5	Ráhangolódás	<p>A diákok csoportokban ülnek, már az asztalon várja őket egy-egy fotó.</p> <p>Választanak a képről valakit, akivel azonosulni tudnának, és egy szövegbuborékba beírják, mit gondolnak.</p> <p>Ezt a képet az órákon többször elővesszük, és kérjük a diákjainkat, hogy dátummal írják oda, az illető akkor mit gondolhat.</p>	<p>A fényképeket érdemes kivetíteni, hogy mindenki lássa őket:</p> <p>Francia katonák KÉP: http://www.worldwar1.com/foto/eww115.jpg</p> <p>Német katonák KÉP: http://www.worldwar1.com/foto/ah039.jpg</p> <p>Bécsi fiatalok KÉP: http://www.worldwar1.com/foto/tww021.jpg</p>

			 <p>Orosz „önkéntesek”</p> <p>Kép: http://www.worldwar1.com/foto/fww0097.jpg</p>
Értékelés módja	A téma lezárása után a csoportok beadják a teleírt fényképeket, és közösen megbeszéljük, hány lelkes fiatal „hagytunk életben” a háború végéig, hogyan változott a gondolkodásuk a háborúról, halálról, életről stb.		
Megjegyzések, javaslatok	<p>Az I. világháború tanulásában már eljutottunk a hadüzenetekig, ez a harci cselekmények, frontok, a háború menetének bevezetése. Természetesen nagyon sok más képet is választhatunk. Érdeemes mindegyik csoportnak különbözőt adni.</p> <p>Ha a megbocsátás témakörét is szeretnénk érinteni, kiváló lezárás a Gulyás testvérek <i>Én is jártam Isonzónál</i> című dokumentumfilmjének az a részlete, amikor a magyar és olasz katonák összeölelkezve „megbocsátanak” egymásnak. http://www.youtube.com/watch?v=OF8W_8GGths, kb. az utolsó 10 perc.</p>		
Felhasznált irodalom	A képek lelőhelye: http://www.worldwar1.com/pharc003.htm		

Óravázlat

Óravázlat szerzője: Stefány Judit

Téma (óra, foglalkozás címe)	A bevonulás
Iskolatípus	☐ Általános iskola ☐ Szakiskola ☒ Középiskola ☐ Egyéb, éspedig:
Évfolyam (vagy korosztály)	10 –12.
Nagyobb egység, témakör (fejezet, epocha, projekt címe)	Az I. világháború története
Csoport nagysága	☒ Osztály ☐ Kiscsoport ☐ Egyéb, éspedig:
Időtartam (perc)	5 perc
Célok (összefüggések, képességek, attitűdök)	A beleérzés képességének fejlesztése Szándék – tett – következmény és az ezekben lévő meghatározó tényezők felismerése (tapasztalat, politikai propaganda szerepe, az értékrend megváltoztatására készítés)
Foglalkozás típusa	☒ Tanórai ☐ Tanórán kívüli ☒ Tantermi ☐ Tantermen kívüli
Munkaformák	☒ Frontális ☒ Csoportmunka ☐ Páros munka ☐ Önálló munka ☐ Egyéni munka (pl. kutatás) Egyéb, éspedig:
Eszközök	Minden csoport kap egy A4-es fényképet. Ha van lehetőségünk, minden diák kaphat egyet, de csoporton belül ugyanazt
Előkészületek	A fotók fénymásolása, kivetítése Végig kell gondolni, hogy a háború menetének taglalása során mikor vesszük elő újra és újra a képeket